

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ УЧНІВ У СОЦІАЛЬНІЙ І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ

Валентина УСПЕНСЬКА

Одним із завдань предметів / інтегрованих курсів соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, метою якої є – навчити учнів / учениць дбати про безпеку, це – що забезпечувати їх цифрову безпеку. Серед умінь з формування ключової інформаційно-комунікаційної компетентності галузі: критично оцінювати достовірність і надійність інформації, цифрового контенту; безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в повсякденному житті (цифровий добробут). Серед ставлень – дотримання безпечного, відповідального та етичного спілкування в інформаційних мережах; усвідомлення переваг і загроз використання інформаційно-комунікаційних технологій і соціальних мереж, розуміння проблем і наслідків комп'ютерної залежності [1]. Серед базових знань соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі передбачено набуття знань з безпеки в цифровому середовищі, а серед індексованих обов'язкових результатів навчання здобути наступні: «виявляє ознаки булінгу, насилля, зокрема в цифровому середовищі...»; «критично оцінює інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту, здобуту в різних джерелах, у тому числі цифрових» [1].

Для розвитку означених знань, умінь, ставлень, результатів освіти доцільними в освітньому процесі соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі будуть ресурси, запропоновані онлайн-сервісами державних та громадських організацій.

«#STOP_SEХтинг» [4] – всеукраїнська освітня кампанія, спрямована на захист дітей і підлітків від сексуального насильства в інтернеті. Її діяльність спрямована на підвищення обізнаності учнів, батьків і педагогів щодо онлайн-небезпек, таких як секстинг, грумінг, онлайн-насильство та шантаж. Цілями кампанії є навчити дітей безпечному спілкуванню в інтернеті; інформувати про ризики секстингу та методи його запобігання; допомагати вчителям і батькам у

проведенні бесід із дітьми щодо безпеки в мережі; надати алгоритми дій у разі кіберзагроз та сексуального насильства онлайн.

На сайті «#STOP_SEXтинг» створено сайт для підлітків «Не ведись» – подорож безпеки для учнів старше 13 років серед ризиків віртуального світу. Пропонуються поради, консультації, забезпечується доступ до гарячої лінії, за якою можна отримати допомогу у складній ситуації. Спілкуючись з чатботом проєкту #stop_sexтинг, підлітки можуть в безпечній конфіденційній взаємодії дізнатись про сексуальні ризики онлайн, отримати відповіді на всі запитання, що стосуються безпечного користування інтернетом.

У 2021 році #stop_sexтинг представив першу в Україні та світі віртуальну реальність (VR) про безпеку дітей в інтернеті «(Не)дитячі онлайн-стосунки», де крок за кроком відтворюється історія про небезпечну ситуацію в інтернеті. Ця гра буде корисною як дітям, так і дорослим. Опинившись у кімнаті підлітка, який постраждав від спілкування в інтернеті, можна дослідити його досвід та спільно із ним прийняти рішення про подальші дії, що можуть вплинути на все життя [1].

Серед інформаційних матеріалів на сайті «#STOP_SEXтинг» на допомогу вчителям та батькам – статті, пам'ятки, гайди, розробки уроків та вправ, відеоматеріали, ігри для дітей в освітньому процесі, які допоможуть їм розмовляти з дітьми про безпеку в Інтернеті.

«Нота Єнота» – антифейкова інтелектуальна гра [3]. Це інноваційний інструмент для боротьби з дезінформацією та фейковими новинами. «Командна гра для тих, хто хоче навчитися розпізнавати ворожі впливи та російські фейки. Розвивати критичне мислення – цікаво, весело та корисно, якщо це робити через гру. Цей сайт стане у нагоді вчителям та всім, хто шукає нові способи для поширення медіаграмотності. Місія кожної гри «Врятувати Єнота з інформаційного полону!» [3].

У розробці готових ігор, поданих у презентації PowerPoint, для соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі доречною буде гра «Фейки про Чорнобиль і радіацію». Учитель може самостійно створити антифейкову гру за

запропонованими категоріями, укомплектувавши завданнями, що містяться в запропонованих категоріях. Найбільше підходять для цього категорії «Наш мозок», «Здоровий Єнот», «Єнот-грибник», «Radioactive», «Єнот спить». Гра «Нота Єнота» навчає учнів критично мислити, перевіряти факти та розпізнавати маніпулятивні прийоми, які часто використовують для поширення неправдивої інформації. Сервіс сам згенерує комплект запитань в презентацію PowerPoint. Залишається проілюструвати та використовувати для проведення з учнями інтелектуальної гри чи з іншою метою.

«Фільтр» [5] – національний проєкт з медіаграмотності Міністерства культури та інформаційної політики України. Проєкт спрямований на об'єднання зусиль держави, громадських організацій та медіаспільноти для підвищення рівня медіаграмотності та критичного мислення українців. На онлайн-платформі «Фільтра» зібрані кращі навчальні проєкти державних органів влади, громадських організацій, міжнародних партнерів у сфері медіаграмотності. Містить рубрику «Учителям та учням», де зібрані посібники з медіаграмотності для вчителів та учнів, презентації, креативні матеріали для уроків з медіаграмотності, інформаційні документи. Пропонується тест, як заключний етап уроку медіаграмотності.

Платформа Дія. Освіта [2] пропонує цінні освітні матеріали з кібергігієни, які можна використати для навчання підлітків у соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі. Кібергігієна – це набір правил і практик, які допомагають захистити себе та особисті дані в інтернеті. Дотримання правил – це не просто рекомендація, а необхідність, яка гарантуватиме безпеку під час користування інтернетом [2]. За проблемою кібергігієни пропонуються освітні серіали. «Кібергігієна для молоді» – допоможе зрозуміти основні правила безпеки в інтернеті та навчитися захищати свої дані від кіберзлочинців. Кожна серія присвячена актуальним темам кібербезпеки та містить прості поради, які допомагають знизити ризик стати жертвою хакерів. А також надає рекомендації, як безпечно користуватися електронною поштою, захистити акаунти й уникати шахрайських сайтів. «Кібергігієна: як захиститися від фішингу» - допоможе

захистити себе та своїх близьких від шахраїв. Кожна серія розповідає про окремий вид фішингу: електронний фішинг, смішинг, вішинг, вебфішинг, кетфішинг, діпфейк-фішинг тощо. А експерти освітнього серіалу пояснюють, як не потрапити на гачок шахраїв та притягнути їх до відповідальності.

Симулятори від платформи «Дія.Освіта» – ситуації, які пропонують різні їх розвитку з прийняттям рішень. І додатково – аргументації таких рішень. Симулятори дають знання, тренують уважність, критичне мислення. Навички кібергігієни, розпізнавання фішингу та як від нього вберегтися тренує симулятор для підлітків «Кібергігієна: як захиститися від фішингу» (фішинг – вид кібершахрайства, коли злочинець отримує доступ до конфіденційної інформації: паролів, соціальних мереж чи номерів банківських карток). Для вчителів пропонується симулятор «Онлайн-безпека для освітян», мета якого дізнатися, як покращити свої цифрові навички та провести безпечний онлайн-урок, навчитись розпізнавати загрози, з якими учні найчастіше стикаються в інтернеті (кібербулінг, грумінг) [2].

На платформі Дія.Освіта можна пройти тестування на розуміння кібергігієни та вміння захищати свої персональні дані – «Кіберграм» [2].

Отже, використання переглянутих актуальних освітніх ресурсів у соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі допоможуть досягти учасникам освітнього процесу визначених освітніх результатів щодо безпеки в цифровому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://cutt.ly/Ee5DzJOv>
2. Дія. Освіта : онлайн платформа. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/>
3. Нота Єнота : антифейкова інтелектуальна гра. Офіційний сайт. URL: <https://notaenota.com/#games-block>
4. Стоп секстинг : освітній портал. URL: <https://stop-sexting.in.ua/adult/orhanizatsiia/>

5. Фільтр: національний проєкт з медіаграмотності. URL:
<https://filter.mkip.gov.ua/pro-nas/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Успенська Валентина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.